

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ПРОСТОРУ РОМАНУ СТІВЕНА КІНГА «11/22/63»

Калінюк О.О.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Даніліна О.А.

магістр, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Лексичні засоби вербалізації простору різноманітні. Виразниками місцезнаходження можуть бути дієслова, іменники, прикметники, прислівники, а також фразеологізми. Ландшафтна лексика, або пейзажна лексика, описує відкритий простір. Лексичні одиниці, що входять до цієї групи, можна розділити на ті, що описують природу (forest, jungle, mountain), сільський пейзаж (field, garden) та міський (урбаністичний) пейзаж (street, city)

До групи лексем із значенням «дім, помешкання» можна віднести й слова, що позначають частини будівлі, суттєві його прикмети: window, door, table, chair і подібні. Деталізація внутрішнього простору помешкання сприяє створенню образів персонажів, які в ньому живуть, їх характерів, звичок і тому подібне. Так, безлад в кімнаті зазвичай вказує на безлад в душі чи почуттях героя, але можуть також бути всього на всього відображенням його нехазяйновитості. І навпаки, порядний дім є символом цілісної натури, хоча може контрастно підкреслювати її негативні якості. Таким чином, необхідно в кожному випадку окремо визначати функцію простору.

Третя група прямих сигналів, що вказують на місце подій, включає топоніми (ойконіми, урбоніми, годоніми, хороніми, ороніми). Позначення установ та громадських місць включають в себе власні назви цих місць. Сюди відносяться лексеми “museum”, “school”, “bank”, “office” та подібні. Вони є відображенням стану суспільства в певному творі або на певній території. Слова узагальненої локальної референтності – лексика, що містить сему «простір», але виражає простір абстрактний та невизначений: *space, room, area, world*. Засоби пересування є різновидом закритого простору, коли персонаж знаходиться усередині його, але можуть бути деталлю опису відкритого простору міста чи села.

Роман одного з найвидатніших американських авторів сучасності Стівена Кінга розповідає про звичайного вчителя-мовника Джейка Еппінга, якому випала нагода вирушити в минуле та запобігти вбивству президента Кеннеді. Часовий тунель, який виявив його друг у власній закусоchnій, завжди веде у 9 вересня 1958 року за 2 хвилини полудень. Кожна така мандрівка скидає на нуль всі зміни, зроблені в минулих «поїздках». Таким чином, Джейк має прожити 5 років в минулому, очікуючи фатального дня, щоб спробувати змінити світ на краще. Але врятувавши президента ціною життя коханої жінки, він повертається до 2011 року щоб дізнатися, що світ після його втручання в історію пережив атомну війну та знаходиться на межі зникнення.

Роман Стівена Кінга «11/22/63» належить до жанру альтернативної історії. Через використання прийому подорожі в часі в романі існує 3

паралельні просторово-часові континууми, які вписуються в одні й ті ж географічні координати:

- 1) простір сучасного (2011 рік, умовно «простір теперішнього»)
- 2) простір минулого (1958-1963 роки)
- 3) простір альтернативної сучасності (2011 рік, «альтернативне теперішнє»)

Таким чином, час стає «четвертою координатою простору», помножуючи його на кількість «подорожей» у часі. На лексичному рівні це виражається через прислівники місця “back”, “here”, “there”, що використані відносно часу (“back to the twenty-first century”, “back into 2011”,) дієслова (“stay in '58”, «return to the 9th of September at 11:58 in the morning»), а також іменники («jaunt into 1958», «trip into the past»)

Головний герой застосовує до вищеназваних континуумам свої назви. Проживши у минулому достатній час, він називає його «The Era of Universal Smoking», а з появою любовної лінії в романі, ця назва набуває романтичного відтінку «the Land of Ago». Взявши за основу останній варіант, головний герой називає 2011 рік, куди збирається повернутись “the Land of Ahead”, а сучасність, де він врешті решт замикає коло своїх подорожей – «the Land of Now». Особливе місце в структурі простору роману займає часовий тунель (“hole into the past”, “time tunnel”), який виступає своєрідним засобом пересування, але при цьому не має фізичних характеристик. Протагоніст називає його “the rabbit-hole”, з алюзією на «Алісу» Керролла, бо це загадкове явище є шляхом до іншого світу, до того ж найкраще виражає почуття героїв від подорожі в часі. Ця назва зустрічається в романі найчастіше, 31 раз, що складає майже 70 % від всіх назв цього явища в романі.

Для опису простору в романі використовуються прямі та непрямі сигнали. Саме через непрямі сигнали описується початок першої подорожі головного героя в минуле. Закривши очі він описує зміни в просторі через інші органи чуття: “*The **dark field** inside my eyelids **turned red**, and there was **warmth** on my skin. It was **sunlight**. No question about it. And that faint **sulphurous smell** had grown thicker...*” (King). Ці непрямі сигнали вказують на те, що герой перейшов з закритого простору у відкритий, а поруч знаходиться хімічне виробництво. Після того, як герой відкриває очі, опис простору починається не з переліку того, що він бачить, а з того, що є відсутнім у порівнянні з очікуваннями: “*I was **no longer in the pantry**. I was **no longer in Al’s Diner**, either (...) I was **in the courtyard**. But it was **no longer brick**, and there were **no outlet stores surrounding it**. (...) I turned around to look at the big silver trailer which housed Al’s Diner, but **the diner was gone**.*” (King) Таким чином, автор спочатку заперечує очікування, порівнюючи два просторових континууми.

Простір минулого займає найбільшу частину в романі. Кількість лексичних засобів, що використані для його опису складає 87%. Цей простір можна умовно поділити на простір головного героя та простір історико-політичний. Особистий простір героя, від чиєї особи ведеться розповідь, це шлях його переміщення з містечка Лісбон Фоллс штату Мен, до міста Даллас

штату Техас. Історико-політичний простір включає локуси історичних постатей роману: сенатора, а згодом президента Кеннеді, його вбивці Лі Харві Освальда та інших. Лексичні засоби, що описують його, у більшості є макротопонімами (the USA, The USSR, Cuba, the Caribbean, Vietnam), в той час коли особистий простір героя визначається астронімами (нази міст Lisbon Falls, Derry, Dallas, Fort Worth, Jodie), урбанонімами (назви вулиць, магазинів, ресторанів, бібліотек).

Таким чином, історико-політичний простір роману охоплює всю земну кулю, а простір героя тільки частину Америки від штату Мен до Техасу. Але ці простори перетинаються ближче до кульмінації в місті Даллас, у той самий день 11/22/63. Даллас є одним з ключових топосів роману. Джейк Еппінг називає його “haunted city”. Неприємне враження створює велика кількість назв таких закладів як bars, pawn shops, striptease joints. Але особливо містичну тінь на місто накидає Texas School Book Depository – локус в якому програв історичний постріл. В свідомості протагоніста це місце персоніфікується, вікна уявляються йому очима, книгосховище ніби саме готується стати сучасником злочину: *«Come on in, the sixth-floor window whispered. Take a look around.»* (King).

Прийом персоніфікації використаний Стівеном Кінгом для опису ще одного топосу роману. В цьому місці простір твору, що досліджується, перетинається з простором роману «Воно». Містечко Деррі, штат Мен. Автор неодноразово згадує про схожість Далласа та Деррі. “Derry is Dallas, Dallas is Derry”, стверджує протагоніст. “Haunted cities” міста, в яких мають бути скоєні вбивства. Окрім того, це індустріальні міста, що теж відбивається на образі міста негативно: *«The town (...) seemed to consist solely of sooty grays and blacks under a sky that had been stained urine yellow by the stuff billowing from all those smokestacks.»* (King). Головний герой не знає про монстра, який знаходиться в Деррі і є ніби його частиною, але відчуває містику цього міста. Про людину, яка збирається вбити свою сім’ю, він думає: *«that’s Derry itself»*. Таким чином прийом порівняння з місцем дії одного з головних романів жанру жахів допомагає створити образ міста, в якому відбувається кульмінація сюжету роману «11/22/63». В той час коли Деррі зіставляється з Далласом, містечко Джоді (Jodie), протиставляється йому (*«Jodie was the anti-Dallas»*). Це містечко, як і Деррі, є вигаданим топосом роману. Стівен Кінг відзначив, що його назва пов’язана з іменем письменниці Джоді Піколт. Першим сигналом, що налаштовує на позитивне ставлення до цього місця є наявність в ньому закускової “Al’s Diner”, адже саме таку назву має заклад, в якому з’явився часовий тунель. Джоді є тим місцем, де розвивається любовна лінія роману. В якийсь момент герой має зробити вибір між Джоді та Далласом, між коханням та обов’язком.

Крім топонімів в тексті роману помітне місце займають назви засобів пересування. В першу чергу вони служать для створення особливої атмосфери минулого: це олдкари Plymouth Fury, Ford Convertible, Sunliner. Для автора вони є втіленням краси та елегантності того часу. Що стосується простору

альтернативного 2011 року, воно також включає простір головного героя, що на цей раз обмежений містечком Лісбон Фолс, та історико-політичний простір, яке оповідає про стан світу в цілому. Тут так само переважають топоніми (the USA, India, China, Russia, Pakistan, Saigon). Мікротопонім «Province of Maine Food Cooperative» означає, що в цій версії реальності штат Мен стає частиною Канади. Простір альтернативного 2011 року – простір пост апокаліптичного світу. Часовий тунель тут знаходиться в покинутому туалеті, що теж відсилає до роману «Воно», а в описі ландшафту переважають слова “moon”, “clouds”. Нерівне місячне сяйво посилює похмуру картину напівзруйнованого міста.

Таким чином, для створення простору роману Стівен Кінг використовує прямі та непрямі маркери, його вигадані локуси описані так само детально як і реальні, що створює ілюзію достовірності, персоніфікація окремих локусів додає роману містичності, а посилання та перетин з іншими творами, в контексті макротексту дозволяють говорити про Всесвіт творів Стівена Кінга.

Список літератури

Андреева И.А. Лингво-когнитивные параметры концептуализации пространства средствами английской фразеологии: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Одесса, 2007. 204с.
Кандрашкина О.О. Категории пространства, времени и хронотопа в художественном произведении и языковые средства их выражения. *Известия Самарского научного центра Российской академии наук*. 2011. С. 12-17

Ковалів Ю.І. Літературознавча енциклопедія: у т. 2. К.: Видавничий центр «Академія», 2007. Т.2. 624 с.

Нестерик Э. В., Сембаева А. М. Свойства и функции социального пространства в художественном тексте. URL. <https://moluch.ru/archive/105/24659/> (Last accessed: 15.02.2020)

Stephen King 11/22/63. URL. <https://novelonlinefull.com/novel/112263> (Last accessed: 15.02.2020)